

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

2. Quonam causæ genere prouidentia Dei suos effectus producat, & de
annexis quibusdam?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

fecisse. Commentarius Ambrosio tributus. *Portans, id est gubernans, omnia eo verbo virtutis suæ, per quod fecit omnia. Non enim minus est gubernare mundum, quam creare: subdit rationem etiam à Chrysostomo proxime recitatis subiunctam. Nam, in creando quidem, ex nihilo rerum substantia producta sunt; in gubernando vero, ea, quæ facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur.* Primali. *Portans pro eo, quod est gubernans & regens. Verbum igitur Dei Patris, omnia, quæ fecit, verbo virtutis suæ portat: hoc est potentia virtutis suæ, & verbo virtutis suæ omnia gubernat; ac regit. Non enim minus, &c. Theodoretus sic exponit. Non enim solum fecit omnia, sed ea etiam dirigit, & gubernat: insignem autem eius ostendit potentiam, cum dixit verbum ei sufficere ad omnium fabricationem, & eorum curam, & providentiam: Consonant Theophilact. & Haymo ad eam locum, Anselmus etiam. Portans, id est sustinens, ne decedant, & in nihilum revertantur: unde creatas ab ipso servant.*

7. His sane locis res creatas iam primo à Deo eius postmodum conseruationi, gubernationique subditi scriptura, & Patrum sententia, & interpretatione docemur: ac proinde rei primam productionem, & existentiam, & eam vellet Deus gubernare conseruatione, ac dispositione explicata aliarum rerum sue producendarum, sue loco tempore, &c. disponendarum, ac proinde, ut eis providere debere supponi: neque esse posse providentiam de ipsa re subiecto cui effectum iuxta tertiam 2. conclusionis partem. Cetera vero conclusionibus asserta esse absolute effectus providentiæ, quod totum eadem subtilitate distinguens complexus est locus alius ad Coloss. 1. Omnia per ipsum, & in ipso creatas sunt: & omnia in ipso constant, quæ ita interpretatur Chrysostomus homil. 3. scilicet in ipsum pendens omnium hipostatis. Non solum ipse ea ex nihilo ad hoc, ut essent produxit, & creandi voluntate, sed & idem ipse, nunc quoque, ea conseruat, & tunc (providentia) ita, ut, si ipse cura desisterent, mox perirent, & corrumpere: sed non dixit conseruat, quod crassius fuisset: sed, quod subtilius: nempe, quod omnia in ipsum pendunt: duntaxat ad ipsum annexa, & inclinari iure, scilicet, creationis ab ipso Deo indigantque existentia in suis omnibus satis est ad conseruandum, & asseruendum. Theophilact. Nec ipse ea tantum condidit: verum etiam ea ipse continet: itaque, si ab eius providentia auellantur pereunt. Non dixit autem ad ipsum pertinere sed quod ex illius est in ipsum respiciunt, & ab eo pendunt. Quæ Sancti Chrysostomi sententiam, iuxta nostram paraphrasim, etiam exprimeunt Theodoretus Non solum (ait) est omnium opifex: sed etiam eorum geris totum, quæ fecit: & gubernat creaturam, quæ sit per eius sapientiam, & potentiam. Mirro plura alia scripturæ, & Patrum ea exponentium pro his omnibus testimonia quæ pro sola sententia à Deo, eiusque providentia multa sua eruditione posuit Ruid noster citata disputatione 5. sectione 2. à medio, & tota sectione tertia, cum tamen tres totas conclusiones eadem energia continent: quia recitata pro eis confirmandis sufficiunt.

CERTAMEN II.

Quonam cause genere Providentia Dei
suos effectus producat, & de
annexis quibusdam?

1. Dicendum est primo Dei providentiam causam materiale, formalem, aut finalem creatorum suorum effectum non esse: ita communitur omnes nullo excepto. Non formalis, quia neque eos vltatenus informat. Non materialis, quia, nec ab eis informatur: cum eis quidquam integrat, nec constituit. Non

Christoph. de Origa, de Deo 11. Tomus II.

finalis: quia non providetur rebus à Deo, ut eius providentia sit, sed potius, ut res persistant, commodique persistant atque ad suos quæstiones perveniant: & quamvis Deus finis sit, ad quem creatas omnia tendunt, ac tandem sue mediæ, siue immediate ordinantur, suo quæque loco, & gradu obtinendum: ac proinde in obliquo à providentia de mediis creaturatum, ut finis tangatur Deus, providentiæ ipsi identificatus totum id de materiali est, non de formali: quare illud Augustini questione 24. ex octoginta tribus: Porro illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera, quæcumque sunt, non per aliud sed per se ipsum bonum est: quam diuinam etiam providentiam vocamus: Nihil pro finali causalitate providentiæ increatos effectus magis, quam pro causalitate formali immensitatis, æternitatis, & reliquorum attributorum in ipsa quovis sensu ea verba Augustini vsurpentur: sed ibi tamen Augustin. non de summo bono, ut finalis rerum, in obliquo adhuc, causa est, loquebatur: sed ut participabile ac diffusibile sui in creaturas, quod quidem actus, & media providentia sit, fierique solummodo potest: quare, & providentia nominatur.

2. Dico secundo cum omnibus Theologis, & Philosophis. Providentia diuina in res creatas causæ, & causalitatis actus, seu effectus munus, & genus exercet: citavi Philosophos omnes: quia non desunt Scholastici, qui putent Deo, ac subinde providentiæ diuinæ actus causalitatis genus, & munus in res mundi creatas, ab Aristotele & Averroë fuisse negatas. Ceterum oppositum de his Philosophis sentent Sanctus Thomas, & reliqui: quod pressè, tamen, quantum satis est, probat Scaliger exercitat. 361. & 365. §. 4. fultus vero Pennotus 8. Propugnaculi capite secundo, nec pluribus opus est, ut mens Aristotelis pro Dei, suæque providentiæ actuitate increata omnia demonstretur, quamvis, quæ de primo motore, & causa prima actus Deo scriptæ, eiusque increata actuitate necessaria, ex qua Deum existere, absoluteque esse demonstravit locis à nobis citatis 1. de Deo vno controuersia prima, d. 1. questione secunda, ubi speciatim vim huius demonstrationis pro Dei existentia examinamus. Probat primò ex locis scripturæ, & Patrum datis, citatisque, & ad nostram Ruiz remissis certamine primo, numero sexto & septimo ex illo Ioannis 5. Pater meus &c. quæ modo operatur, & ego operor. Acton 17. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus. 1. Corinth. 15. Deus autem dat illi corpus, sicut vult. Job 10. Manus tua Domine fecerunt me, &c. capite autem 9. 38. 39. multa de siderum celorum, elementorum, & animalium operationibus, recenset, Deoque, ac eius providentiæ, ut præcipuo agenti, & effectrici attribuit Psalm. 103. & 146. Qui producit in mentibus sanum, &c. & 138. Tu formasti me: & posuisti super me manum tuam, & Psalmo illo 103. Omnia in sapientia fecisti. Proverb. 3. Dominus sapientia fundavit terram, & stabilivit celos prudentia. Matth. 5. Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit. Lucæ 11. Pater meus celestis pascit illa: ubi & Matth. 10. ac totis scripturæ libris passim extant præ hac conclusione testimonia innumera: quæ illam de fide, atque in eius dogmatibus sitam esse probant. A ratione verò Theologica est certa conclusio: quia providentia, & scientiam de rebus creatis practicam, ac subinde earum actuum, atque item absolutam electionem, & voluntatem, quæ agendi ad extra proximum principium Deo est, essentialiter claudit.

3. De causæ exemplaris, & ideæ, siue formæ rerum extrinsecæ, ad, & iuxta quam rationalia agentia, & ex arte operantia plerumque sua opera, & effectus producant causalitate, an providentia increata suos effectus, quos diximus, illam exerceat? nonnulla est Theologis difficultas: in qua Alexand. prima parte, questione 26. m. 2. prope fin. & men. 3. articulo tertio. Albertus questione 67. m. 2. argument. 7. & 6. & m. 4. articulo 1. & Cap. in 1. d. 40. articulo secundo, conclusione 1. & 3. Sanctus Thomas d. 39. questione secunda, articulo primo, d. 5. ac

Oo de

de veritate questione quinta, articulo primo, ad 1. & prima parte, questione 116. articulo secundo corpor. & ad 3. teste Ruiz citata d. 7. sectione prima, numero primo, Richardus d. 39. articulo secundo, questione prima, Durandus questione sexta, articulo primo, etiam ab Alexandro, Alberto, & Richardo, seu potius Capreolo, dissentiat numero secundo, quod hi causam exemplarem rerum creatarum prouidentiam esse velint ratione scientia practica, quae imperium suae voluntatis, siue intellectus praecedit: ipse vero contra ratione impetui intellectus, quod post omnem voluntatis actum est (& quo prouidentia diuina, vel stat, vel completur iuxta eius memoratam sententiam d. 2. questione prima prouidentiam exemplarem causam rerum esse malit. Quo super confutatus satis est ex dictis contra suppositum, & suppositum suum intellectualem imperium citata questione prima, toto certamine tertio. Nunc igitur de sententia praesenti, quacunque ratione, & modo ab eius Doctoribus asseratur, agendum, ferendumque iudicium est.

4. Dico tertio, Prouidentia causa exemplaris rerum creatorum effectuum non est, nec respectu illorum munus idcirco vllatenus exercet. Probatum facile ex dictis tomo primo, de Deo vno controvertia secunda, d. vltima, questione 3. de ideis diuinis, certamine quarto, vbi ostendimus eas non stare in actu scientiae vllius diuinae, sicut, nec artificis alicuius creati ex arte operantis sed in obiectiua forma, iuxta quoniam, atque ad cuius imitationem artefactum opus efficiendum est. Probatum rursus testimonio ipso Boetij 4. de consolatione Prosa 6. quo pro contraria sua conclusione aduersarij in primis vtuntur: *Sunt artifices facienda rei formam mente percipientes* (obiectiuam, scilicet formam, quam, non qua, formaliter praecipit) *mones operis effectum, & quod simpliciter, praesentiarumque profecerat* (ecce iterum obiectiuam) *per temporales ordines ducti: ita Deus prouidentia quidam singulariter stabiliterque facienda disponit.* Nec aliud voluit, quae ex ipso subintelligitur sic recitatur, *Illud certe manifestum est immobilium simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam:* formam autem Ruiz extrinsecam artefactis in mente artificis existentem: quod ipsum idcirco vel exemplar est: sed quid inde nouae forma extrinseca rerum prouidentia est ratione scientiae earum exactissima & practica, quam includit. An sibi tam prope contradiceret? Mouet autem hic Ruiz noster testimonia ista Dionysij & Damasceni, quae nihil praestare, vt idcirco scientiam diuinam esse probent ostendimus citata questione tertia de ideis certamine quarto, immo probare oppositum.

5. Restant dubiola dictis affinia, & facilliora. Primum: An diuina prouidentia ars proprie dicta sit. Respondetur partem artis propriae esse, non tamen ad omnia, ad quae ars, extendi prouidentiam, nec secundum se totam esse artem: Quod ars sit patet, quia scientiam practica, & artificiosam, vt rebus prouidetur, prouidentia includit, vt bene citati Doctores Prisci numero tertio. Inde probatur secunda responsi nostri pars. Nam scientia practica, & artis, seu artificiosa ad possibilissima omnia se extendit, prouidentia vero, eiusque scientia ad facienda solum, atque de facto exitura: immo vt diximus questione secunda, certamine primo a numero secundo, & questione hac certamine primo, numero 4. 6. & 7. de obiectis, seu subiectis cui seu quibus prouidetur, de solum absolute existentibus haberi prouidentia potest. Demum prouidentiam secundum se totam, & adaequatè sumptam non esse artem constat ex Sancto Thoma Capreolo, & alijs citatis: qui docent prouidentiam aliquid supra scientiam practica artificiosam, seu artem addere: & ex ratione, & essentia prouidentiae à nobis cum pleisque Doctoribus (reque ipsa nec modo loquendi & concipiendi solum attempta, cum omnibus praeter Thomam Dominicos Receptores, & Ruiz nostrum) statuta, atque probata

d. 2. Etenim vltra scientiam illam practica actum voluntatis, absoluteque electionis, & appropinquandi mediis ad finem praeventum prouidentia effluat claudit: ergo secundum se totam, omnemque (si potest) ars non est.

6. Secundum dubium: An prouidentia sit proprie dicta dispositio? Magister in 1. d. 35. sub uno conser latius dispositione, quae de faciendis solum est, patere prouidentiam, quae etiam de peccatis, ac non faciendis habetur: equiuocatione vocis *facienda* primo loco posita: secundo moraliter accepta est. Est dubium de puro nomine: nulla enim proprietas eius vocis specialissima tradita à Sancto Thoma 1. questione 49. articulo primo, ad 3. & articulo secundo ad 1. Durandus d. 39. questione tertia, numero 2. & 6. quae ad res habentes partes dispositio tantum refertur: bifariam est, & equiuoca eius vocis acceptio propria apud Patres, & Theologos. Primo per interna dispositione rerum ab aliquo extrinsecus disponendarum in ipsis consilio, & voluntate vt in verbo 24. cum dispositione *inter bellum*: & in *salus ubi multa consistit*: & Plalmo 83. *dispositio in corde suo disposuit*: & Psalmo 38. *dispositio animae meae* & testimonia vulgari nostro, & latino idcirco vltima Testatorum dispositiones, & voluntates vocantur: quae acceptione vocis dispositionis vlti est Augustinus 1. ad Monim. capite septimo, sub initio, & fine, & Boetius 4. de consolatione Prosa 6. post haec, ea acceptione propria quidem prouidentia dispositio est, vt bene Alexand. prima parte, questione 24. membr. 2. columna secunda. Albertus questione 49. m. 2. vlt. finem, quoniam & hac acceptione dispositio latius quam prouidentia patet: liquet citra primo faciendae, nec solum gubernandae iam facta iudicium esse dispositio possit.

7. Altera veto dispositiois, propria etiam, sedque vulgaris pro externa rerum dispositione, & ordine ab interna illa, & actiua Dei prouidentia habetur Lucae 22. *Dispono vobis, sicut disposui meum Pater meus regnum, Sapient. 3. in multis tunc disponatur*: cap. 8. *Dispositionis omnia iudicia*: cap. 10. decimo. *Omnia in numero*, & mensura, & pondere dispositi, capite duodecimo. *Iste omnia disponis*, & cum magna reuerentia à patre suo, & Ecclesiast. 33. *Quasi inuim figli in manu ipsius plasmare illud*, & *disponere*: omnesque eius iudicium dispositionem eius: sic homo in manu sua, quae se facit: ita etiam dispositionem vltimè frequenter Boetius vbi proxime, ipsa quoque haec prouidentia definitione, & ea sane acceptione prouidentiam dispositionem esse, diuine non magis potest, quam causa quaevis suus effectus huiusmodi compelleretur, manifestum est: ex hocque vocis acceptione dispositio effectus prouidentiae est, & quae hac causa illius vt patet: quoniam ita accepta dispositio latius quam effectus prouidentiae patet: cum in iis, quae à Deo cum ordine, & dispositione aliqua partium inter se producantur pro priori ad ipsorum gubernationem, & praescindendo ab eo, quod ad aliorum gubernationem, & finem his aliquodum producantur: quare, & ex Dei erga creaturam prouidentia prouenit dispositio illa rerum Deo extrinseca, (& specialissime dicta iuxta Sancti Thoma & Durand. citato numero sexto initio) in rebus inueniatur.

8. Tertium & postremum dubium: An prouidentia factum, non ethaicum, & erroneum, sed Catholicum, & Theologicum sit: & factum prouidentiam esse posse admittit Boetius loco proxime citato: quoniam in ipsa aduata est dispositio, & ordo factusque causarum ad fines prouidentiae ipsius dispositionis, & coordinatarum, quae dispositio, & ordinum, & merito. Quia fieri vox ad ordinem effectum à causis, exlo. & Astris ad ipsos necessarios effectibus, & adhibentibus significandam primis à Philosophis inuenta, & vltima fuit: quare ad effectum, & inenitabili inductione liberarum creaturarum ad hoc effectum

Disput. III. Quæst. IV. Certam. II. 291

effectus edendos, quasi immobili causarum vniuersalium, cæli, Astrorum, &c. ordine sublato (vt Catholicè auferri debet) ordo causarumque dispositio Deo extrinseca & rebus inherens mobilis tamen, & quoad operationes creatas libera à causis earum absolute euitabilis propriè fatum Catholicè dicitur: quare cum Bôëtius hanc doctrinam ratione & exemplo artificis creati confirmasset, atque explicuisset concludit. Illud certè manifestum est: immobilem simplicemque gerendarum formarum rerum esse prouidentiam: fatum vero eorum, quæ diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilem nexum, atque ordinem temporalem.

9. Neque Augustinus aduersatur quinto de Ciuitate capite nono post medium dicens: Ordinem causarum ubi voluntas Dei plurimum potest neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus: tamen ab

eo quod Deus fati locutusque est semel, id est immobilitè, atque incommutabilitè. Psalm. 61. fatum Catholicè, illum à Deo præconceptum & prænuntiatum ordinem causarum dici posse, à seque dicendum fatum asserat: nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinari. Hæc de prouidentia fati, vt ex eis quæ hac controuersia, & quarta præced. de voluntate ac tomo primo, controuersia secunda de scientia, & 3. de decreto concurrendi cum causis libetis decisionem eorum, quæ in rebus ad prædestinationem, & reprobationem spectantibus difficilia arduaque videbantur plana, ac debita claritate & ingenuitate sua natua constituimus, sola, faciliq; generalium principiorum, præuentium applicatione (vt è docendis aliis commoda methodus requirit) gradum expeditiorem faciamus.

Christoph. de Ortega de Deo Vno. Tomus II:

Co 2 CONTR